

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXIII. De gratia, quantum ad eius effectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

certissime cognoscimus per fidem, licet non cognoscamus per certitudinem nos habere gratiam, per quam nos possumus ea promereri. Vel potest dici, quod loquitur de notitia privilegiata, quae est per revelationem, unde subdit, Nobis autem reuelavit Deus per Spiritum sanctum.

Ad quintum dicendum, quod illud verbum Abraham dictum, potest referri ad notitiam experimentalem, quae est per exhibitionem operis. In opere enim illo quod fecerat Abraham, cognoscere potuit experimentaliter se Dei timore habere. Vel potest hoc etiam ad revelationem referri.

Super Questionis centesima decimae tertiae Articulus primus.

QVAESTIO CXIII.

De effectibus gratiae, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus gratiae. Et primo, de iustificatione impij, quae est effectus gratiae operantis. Secundo, de merito, quod est effectus gratiae cooperantis.

CIRCA primum quaeruntur decem.

¶ Primo, Quid sit iustificatio impij.

¶ Secundo, Vtrum ad eam requiratur gratiae infusio.

¶ Tertio, Vtrum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij.

¶ Quarto, Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus fidei.

¶ Quinto, Vtrum ad eam requiratur motus liberi arbitrij contra peccatum.

¶ Sexto, Vtrum praemissis sit connumeranda remissio peccatorum.

¶ Septimo, Vtrum in iustificatione impij sit ordo temporis, aut sit subito.

¶ Octavo, De naturali ordine eorum quae ad iustificationem occurrunt.

¶ Nono, Vtrum iustificatio impij sit maximum opus Dei.

¶ Decimo, Vtrum iustificatio impij sit miraculosa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iustificatio impij sit remissio peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt quod iustificatio impij non sit remissio peccatorum. Peccatum enim non solum iustitiae opponitur, sed omnibus virtutibus, ut ex supra dictis patet: sed iustificatio significat motum quendam ad iustitiam, non ergo omnis peccati remissio est iustificatio, cum omnis motus sit de contrario in contrarium.

¶ Praeterea, Vnumquodque debet nominari ab eo quod est potissimum in ipso, ut dicitur in 2. de anima sed remissio peccatorum praecipue fit per fidem, secundum illud Act. 13. Fide purificans corda eorum, & per charitatem, secundum illud Prou. 10. Vniuersa delicta eorum, & per charitatem, magis ergo remissio peccatorum debuit denominari a fide, uel a charitate, quam a iustitia.

¶ Praeterea, Remissio peccatorum idem esse videtur quod vocatio, vocatur enim qui distat, distat autem aliquis a Deo per peccatum sed vocatio iustificationem praecedat, secundum illud Ro. 8. Quos vocauit, hos & iustificauit, ergo iustificatio non est remissio peccatorum.

A SED CONTRA est, quod Rom. 8. super illud, Quos uocauit, hos & iustificauit, dicitur * glo. remissione peccatorum. ergo remissio peccatorum est iustificatio.

Glo. interlib. ibidem.

RESPOND. Dicendum, quod iustificatio passiuè accepta importat motum ad iustitiam, sicut & calefactio morum ad calorem. Cum autem iustitia de sui ratione importet quendam rectitudinem ordinis dupliciter accipi potest. Vno modo secundum quod importat ordinem rectum in ipso actu hominis. Et secundum hoc iustitia ponitur virtus quadam, siue sit particularis iustitia, quae ordinat actum hominis secundum rectitudinem in comparatione ad alium singularem hominem: siue sit iustitia legalis, quae ordinat secundum rectitudinem actum hominis in comparatione ad bonum commune multitudinis, ut patet in 5. * Eth. Alio modo dicitur iustitia prout importat rectitudinem quandam ordinis in ipsa interiori dispositione hominis, prout est supremum hominis subditur Deo & interiores uirtutes animae subduntur supremae, scilicet rationi. Et hanc uirtutem dispositionem uocat * Philosophus in 5. Eth. iustitiam metaphorice dictam. Haec autem iustitia in homine potest fieri dupliciter. vno quidem modo per motum simplicis generationis, qui est ex priuatione ad formam. Et hoc modo iustificatio posset competere et ei, qui non esset in peccato, dum homo iustitiam a Deo acciperet: sicut Adam dicitur accepisse originale iustitiam. Alio modo potest fieri homini iustitia in homine secundum rationem motus, qui est de contrario in contrarium: & secundum hoc iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

cap. 1. to. 5.

Capitulum vii. tom. 5.

B SECUNDO, Vtrum ad eam requiratur gratiae infusio. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

C TERTIO, Vtrum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

D QUARTO, Vtrum ad eam requiratur motus liberi arbitrij contra peccatum. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

E QUINTO, Vtrum ad eam requiratur motus liberi arbitrij contra peccatum. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

F SEXTO, Vtrum praemissis sit connumeranda remissio peccatorum. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

G SEPTIMO, Vtrum in iustificatione impij sit ordo temporis, aut sit subito. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

H OCTAuo, De naturali ordine eorum quae ad iustificationem occurrunt. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

I NONO, Vtrum iustificatio impij sit maximum opus Dei. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

D DECIMO, Vtrum iustificatio impij sit miraculosa. **R**ESPOND. Dicendum, quod iustificatio importat transmutationem quendam de statu iniustitiae ad statum iustitiae praedictae. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij secundum illud Apost. ad Ro. 4. Et qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium & c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quem, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionem peccati, fortitur non a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad remissionem culpae, quae est iustificatio impij, requiratur gratiae infusio.

Super Questionis centesima decimae tertiae Articulus secundus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt quod ad remissionem culpae, quae est iustificatio impij, non requiratur gratiae infusio. Potest enim aliquis remoueri ab uno contrario sine hoc, quod producat ad alterum, si contraria sint mediata: sed status culpae, & status gratiae sunt contraria mediata. est enim medius status

In art. 2. questionis centesima decimae tertiae, dubium occurrit circa rationem literarum quo ad illam propositionem, Eff. etus diuinae dilectionis in nobis, qui per peccatum tollitur, est gratia qua homo sic dignus uita aeterna. Vt

4. dif. 17. q. 1. art. 3. q. 1. & veri. q. 28. art. 8.

Prima Secunda s. Thomae.

K K 3 nan.

responsione ad primum, quibus sufficit meritum Iesu Christi. Et quando concurret, non vno modo concurret, nam quandoque concurrunt simultaneus, & hoc est regulare, & est motus acceptantis gratiam, ut in litera dicitur. Quod non intelligas sic, quasi gratia sit obiectum illius actus qui sit acceptatio, sed in actu exercito: quia si est motus liberi arbitri, exercens acceptationem gratiae, exercetur. n. hic per hoc, quod voluntas mouetur in Deum principium gratiae in remissionem peccatorum, amando ipsum cum delectatione offensae suae. Quandoque concurrunt praeviens, ut in dormientibus, vel non subsistentibus, ut in responsione ad primum dicitur.

¶ Et scito, quod si diligenter inspicimus vim rationis assignatam in litera, scilicet quod Deus mouet omnia suaviter, ac per hoc capaces liberi arbitri, per liberum arbitrium, videbimus, quod quando contingeret adultem mentis compositum vigilantem, ac conscium suscipere sacramentum absque actuali deuotione simultanea cum sacramento, quamuis praecedens fuerit deuotio, non infunditur tunc gratia. Ex quo enim Deus infundendo gratiam iustificatam, simul mouet liberum arbitrium si liberum arbitrium non simul mouetur, consequens est, quod gratia non infundatur. Nec est simile in amentibus & dormientibus insensibiliter constitutis: quoniam conditio status rationalium facit, ut suauiter moueantur absque motione liberi arbitri, si multanea. Et si insister, ergo si post praecedentem deuotionem euagetur quis in susceptione sacramenti, obicem gratiae ponit, & consequenter peccatur mortaliter: respondetur quod quia motio liberi arbitri, simultanea gratiae infusioni miserentis Dei opus est, & non habere illam est signum non suscipiens gratiam, consequens

Lib. 4. ca. pa. 1. ante medium tom. 1.

Lib. 8. ca. 10. non procul a fine & ca. 12. to. 1.

motus liberi arbitri. Videmus. n. quod per sacramentum baptismi iustificantur pueri absque motu liberi arbitri, & etiam interdum adulti. Dicit. n. * Aug. in 4. confes. quod cum quidam suus amicus laboraret febris, iacuit diu sine sensu in sudore lethali, & dum desperaretur, baptizatus est nesciens, & renatus est, quod fit per gratiam iustificantem: sed Deus potentiam suam non alligauit sacramentis, ergo etiam potest iustificare hominem sine factis absque omni motu liberi arbitri.

¶ 2 Præ. In dormiendo homo non habet usum rationis, sine quo non potest esse motus liberi arbitri, sed Salomon in dormiendo consecutus est à Deo donum sapientiae, ut habetur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. ergo et pari ratione donum gratiae iustificantis quibus datur homini à Deo absque motu liberi arbitri.

¶ 3 Præ. Per eadem causam gratia producitur in esse, & conseruatur. dicit. n. † Aug. 8. super Genes. ad literam, quod ita se debet homo ad Deum conuertere, ut ab illo spiritus fiat iustus: sed absque motu liberi arbitri, gratia in homine conseruatur, ergo absque motu liberi arbitri potest à principio infundi.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioã. 6. Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me: sed discere non est sine motu liberi arbitri, addiscens. n. consentit docenti, ergo nullus venit ad Deum per gratiam iustificantem absque motu liberi arbitri.

RESPON. Dicendum, quod iustificatio impij fit Deo mouente hominem ad iustitiam: ipse. n. est qui iustificat impium, ut dicitur Ro. 3. Deus autem mouet omnia secundum modum vniuersi: sicut in naturalibus videmus, quod aliter mouentur ab ipso grauius, & aliter leuius per diuersam naturam vniuersi. Vnde & hominem ad iustitiam mouet secundum conditionem naturae humanae. Homo autem secundum propriam naturam habet, quod sit liberi arbitri, & ideo in eo qui habet usum liberi arbitri, non fit motio à Deo ad iustitiam absque motu liberi arbitri, sed ita infunditur donum gratiae iustificantis, quod etiam simul cum hoc mouet liberum arbitrium, ad donum gratiae acceptandum in his, qui sunt huius motionis capaces.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pueri non sunt capaces motus liberi arbitri, & ideo mouentur à Deo ad iustitiam per solam informationem animae ipsorum.

F Hoc autem non fit sine sacramento, quia sicut peccatum originale, a quo iustificantur, non propria voluntate ad eos peruenit, sed per carnalem originem: ita etiam per spiritualem regenerationem à Christo in eos gratia deriuatur. Et eadem ratio est de furiosis & amentibus, qui nunquam usum liberi arbitri habuerunt. Sed si quis aliquando habuit usum liberi arbitri, & postmodum eo careat vel per infirmitatem, vel per somnum, non consequitur gratiam iustificantem per baptismum exterioris adhibentem, aut per aliquod aliud sacramentum, nisi prius habuerit sacramentum in proposito, quod sine usu liberi arbitri non contingit. Et hoc modo ille, de quo loquitur Aug. renatus fuit, quia & prius, & postea baptismum acceptauit.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam Salomon dormiendo non meruit sapientiam, nec accepit: sed in somno declaratum est ei, quod per praeconsiderium ei à Deo sapientia infunderetur.

H eius persona dicitur Sapientia 7. Optant, & mihi sensus. Vel potest dici, quod ille somnus naturalis, sed somnus prophetiae, secundum dicitur Nu. 12. Si quis fuerit inter vos propinquinus, per somnum, aut in uisione loquatur in quo casu aliquis usum liberi arbitri habet. Et tunc est, quod non est eadem ratio de dono & de dono gratiae iustificantis. Nam donum iustificantis praecipue ordinat hominem ad quod est obiectum uoluntatis: & ideo ad iustitiam mouetur homo per motum uoluntatis, quod liberi arbitri, sed sapientia perficit intellectum, quod dicit uoluntatem, unde absque completo motu liberi arbitri potest intellectus dono sapientiae illuminari etiam videmus, quod in dormiendo aliqui sensus reuelantur, sicut dicitur Job 33. Quasi sopor super homines, & dormiunt in lectis aperit aures uirorum, & erudiens eos, in sapientiam.

AD TERTIVM dicendum, quod in infusione gratiae iustificantis est quaedam transmutatio animae: & ideo requiritur motus proprius animae: ut anima moueatur secundum modum. Sed conseruatio gratiae est absque transmutatione, de non requiritur aliquis motus ex parte animae, sola continuatio influxus diuini.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod ad iustificationem impij non requiratur motus fidei. Sicut. n. per fidem iustificatur homo, ita etiam & per quaedam alia, scilicet per timorem de quo dicitur Ecclesiast. 1. Timor

ARTICVLVS III.

¶ *Utrum ad iustificationem impij requiratur motus fidei.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod ad iustificationem impij non requiratur motus fidei. Sicut. n. per fidem iustificatur homo, ita etiam & per quaedam alia, scilicet per timorem de quo dicitur Ecclesiast. 1. Timor

est, quod...
dicitur...
ne, & gratia...
ne. Vnde...
no non potest...
gratia, ut...
mouetur...
causam...
si per ad...
mentum...
tur euagetur...
lib. arb. iust...
dicitur in...
ficacionem...
est, quod...
ficacione...
gratia...
tamen...
peccat...
rea...
prium...
mentum...
quem...
non potest...
nouo...
qua...
sufficiens...
fit. Et...
notanda...
mus, sed...
mus...
sim...
scri...
re at...
De...
enit...
dion...
no...
mum...
aut...
illu...
pec...
fisi...
¶...
nen...
sed...
cog...
go...
¶...
del...
on...
inc...
ris...
non...
cati...
R...
tus...
secu...
can...
lire...
ad...
quo...
Deu...
Aco...
ideo...
A...
non...
de...
etiam...
arbit...
etiam...
litati...
ber...
una...
est...
serie...
satis...
mod...
miser...
praec...
tion...
secu...
ne pr...
An...
natur...
tum...
sa...
Don...
fidei...
A...
Ro...
bitur...
Dei...
actus...
est...
¶...
nis...
prium...
tis...
ne...
fuis...
in...

ARTICVLVS V.

Super Quaestione 113. Articulus quintus.

Utrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrii in peccatum.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod ad iustificationem impij, non requiratur motus liberi arbitrii in peccatum. Sola enim charitas sufficit ad deletionem peccati, secundum illud Proverbia 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed charitatis obiectum non est peccatum. ergo non requiritur ad iustificationem impij motus liberi arbitrii in peccatum.

¶ 2 Præter. Qui in anteriora tendit, ad posteriora respicere non debet, secundum illud Apostolus ad Philip. 3. Quæ quidem retro sunt obliuisci, ad ea vero quæ sunt priora extendens seipsum ad destinatum persequor brauium supernæ vacationis: sed reddenti in iustitiam retrorsum sunt peccata præterita. ergo eorum debet obliuisci, nec in ea se debet extendere per totum liberum arbitrium. ¶ 3 Præter. In iustificatione impij non remittitur vnum peccatum sine alio. impij enim est a Deo dimittam sperare veniam. si igitur in iustificatione impij oportet liberi arbitrii moueri contra peccatum, oporteret quod de omnibus peccatis suis cogitaret. quod vbi inconueniens, tum quia requireretur magnum tempus ad huiusmodi cogitationem. tum etiam, quia peccatorum quorum est homo oblitus, veniam habere non posset. ergo motus liberi arbitrii in peccatum non requiritur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psalm. 31. Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Iustificatio impij est quidam motus, quo humana mens mouetur a Deo a statu peccati in statum iustitiae. Oportet igitur quod humana mens se habeat ad virtutem que extremorum secundum motum liberi arbitrii. sicut se habet corpus localiter motum ab aliquo mouere ad duos terminos motus. Manifestum est autem in motu locali corporum, quod corpus motum recedit a termino a quo, & accedit ad terminum ad quem. vnde oportet, quod mens humana, dum iustificatur per motum liberi arbitrii, accedat peccato, & accedat ad iustitiam. Reversus autem, & accessus in motu liberi arbitrii accipitur

Infra art. 7 ad 1. & 1. 8. q. 88. art. 2. cor. Et 4. di. 17. q. 1. ar. 3. q. 4. Et 3. c. 6 tra ca. p. 138. Et ver. q. 2. ar. 5.

Infra art. 7 ad 1. & 1. 8. q. 88. art. 2. cor. Et 4. di. 17. q. 1. ar. 3. q. 4. Et 3. c. 6 tra ca. p. 138. Et ver. q. 2. ar. 5.

Art. 1. huius quaest.

Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. & iterum per charitatem, secundum illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. & iterum per humilitatem, secundum illud Luc. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. & iterum per misericordiam, secundum illud Proverbia 15. Per misericordiam & fidem purgatur peccata. non ergo magis motus fidei requiritur ad iustificationem impij, quam motus prædictarum virtutum.

¶ 1 Præter. Actus fidei non requiritur ad iustificationem, nisi in quantum per fidem homo cognoscit Deum: sed et alijs modis potest homo Deum cognoscere. scilicet per cognitionem naturalem, & per donum sapientie. ergo non requiritur actus fidei ad iustificationem impij. ¶ 2 Præter. Diuersi sunt articuli fidei. si igitur actus fidei requiritur ad iustificationem impij, videtur quod oporteret hominem, quando primo iustificatur, de omnibus articulis fidei cogitare: sed hoc videtur inconueniens, cum talis cogitatio longam temporis moram requirat. ergo videtur quod actus fidei non requiritur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, quod dicitur Ro. 5. Iustificati igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, motus liberi arbitrii requiritur ad iustificationem impij, secundum quod mens hominis mouetur a Deo. Deus autem mouet animam hominis, conuertendo eam ad seipsum, ut dicitur in Psalm. 84. secundum aliam litteram: Deus tu conuertens visitabis nos. & ideo ad iustificationem impij requiritur motus mentis, quo conuertitur in Deum. Prima autem conuersio in Deum fit per fidem, secundum illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. & ideo motus fidei requiritur ad iustificationem impij.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod motus fidei non est perfectus, nisi sit charitate informatus. unde simul in iustificatione impij cum motu fidei, est etiam motus charitatis. Mouetur autem liberum arbitrium in Deum ad hoc, quod ei se subiiciat: unde etiam concurret actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit enim unum & eundem actum liberi arbitrii diuersarum virtutum esse, secundum quod una imperat, & alia imperatur, prout scilicet actus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autem misericordiae operatur circa peccatum per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem, vel per modum preparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest præcedere iustificationem: uel etiam ad iustificationem concurrere simul cum prædictis virtutibus, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi.

AD SECUNDVM dicendum, quod per cognitionem naturalem homo omnino conuertitur in Deum, in quantum est obiectum beatitudinis, & iustificationis causa. unde talis cognitio non sufficit ad iustificationem. Donum autem sapientie præsupponit cognitionem fidei, ut ex supra dictis patet.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Apostolus dicit ad Ro. 4. Credenti in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei. Ex quo patet, quod in iustificatione impij requiritur actus fidei quantum ad hoc, quod homo credat Deum esse iustificatorem hominum per mysterium Christi.

Vertical text on the left edge of the page, partially cut off.

sumitur ab in dictione termini, & nō ab expulsiōe oppositi. In secūdis, quia inueniri possunt dupliciter, scilicet coniuncte expulsiōe oppositi, & separate ab illis, ut patet de illuminatione, quae inuenitur utroque modo, ad denotandū differentiam inter utrumque modum: quando occurrit cum expulsiōe oppositi, specificatio fit ab exclusionē oppositi, tanquam ab ultima ratione termini ad quem, ex qua sumitur propria differentia ipsius. Verbi gratia, quia dupliciter fit illuminatio, scilicet per modum simplicis generationis, ut patet cum partes orbis conuētemper illuminantur, & per modum motus, ut patet cum aer ex tenebroso fit illuminatus. Et in primo modo fit lumen tantum, & non fit lumen expellens tenebram: in secundo autem fit totum hoc, scilicet, lumen expellens tenebram. Et ex hoc ista illuminatio differt ab illa: quoniam ex hoc habet rationem motus, seu mutationis de contrario, seu priuatiōe in contrarium, seu formam, propter quod differt a prima quae habet rationem simplicis pro ductionis ex simplici negatione in affirmationem, ideo ab ista ultima ratione termini ad quem, quae expellit oppositum, motus huiusmodi dicitur sumere speciem. Sic autem esse in proposito patet ex primo articulo, huius quæstio ubi dicitur quod iustificatio dupliciter fieri potest, scilicet per modum simplicis generationis ex negatione iusti ad faciendum iustum, & per modum motus de contrario in contrarium, de culpa in iustitiam. Quæ primo modo fit terminus ad quem, est sola iustitia: quæ secundo modo fit terminus ad quem, est iustitia expellens culpam. Et quia ex hoc habet ultimam differentiam iustificatio, per quam differt a iustificatione etiam comparati: ideo ex hac iustificatione impij dicitur sumere speciem, sicut motus a tior termino. Et ex hoc soluitur a gemenum litera: quia ad iustificationem impij concurrunt remissio culpæ, ut substantia eius non absolute, sed pro quanto speciem habet motus ex termino: & quia plura alia ad iustificationem requiruntur, ideo remissio committitur alijs.

In responsione a secundo eiusdem articulo, dubium occurrit de intentione auctoris, an intendat quod gratia infusio, & remissio culpæ sint idem secundum substantiam, & distinguantur secundum terminos: an intendat quod sint commentarij, & distinguantur sicut generatio & corruptio, cum generatio inuis est corruptio alterius. Ratio dubij est, quia in litera verumque dicitur, & utrumque simul nempe esse non potest: nam cum ex aqua fit ignis, sunt ibi simul duæ mutationes secundum substantiam, & quatuor termini. Altera est generatio de non esse ad esse ignis: altera est corruptio de esse in non esse aqua. Et sic est in proposito, non est idem secundum substantiam gratia infusio, & remissio culpæ: & si non est sic, non differunt, & conueniunt ut generatio & corruptio, ut in litera dicitur. Ad hoc dicitur quod hic oportet ea cum esse, ne queramus de uno in aliud, & saluatur: nam distingere oportet de generatione & corruptione, ut sunt actiones, & ut sunt mutationes. Si namque est sermo de actione generatiua, & corruptione, sic dicendum est, quod est eadem secundum substantiam, & distinguuntur secundum terminos. Ea enim namque actio est, quæ calidum generat calorem, & corrumpit frigus, scilicet calfactio, quæ in quantum terminatur ad expulsiōem frigoris, dicitur corruptio actiue, & in quantum terminatur ad calorem, dicitur generatio actiue. Et ad hunc sensum directe tendit litera, quoniam tam gratia infusio, quam remissio culpæ a iustitiam significatiua generatiua, ista est expulsiua. Si autem esset sermo de generatione & corruptione uel sunt mutationes, tunc dicendum est, quod non est simile de eis & de proposito, nam generatio & corruptio dicitur esse, sunt duæ mutationes inter quatuor terminos in

A iustificatione autē impij est vna sola mutatio inter duos terminos, scilicet de culpa ad gratiam, seu iustitiam. Et rō est, quia culpa non est aliquid posituum a cuius esse ad non esse oporteat esse mutationem, quæ est corruptio: sed est priuatio gratiæ, ut dictum est. Et quoniam Scotus in 4. di. 14. q. 1. hoc impugnat, afferendæ sunt duæ rationes suæ, ut veritas magis eluceat. Arguit primo, idē simpliciter non potest pluralitari, & nō pluralitari, & hoc accipiēdo terminos vniuersaliter: sed remissio culpæ pluralitari, consecutio gratiæ non pluralitari, ergo. Probatur minor, quia cuiuslibet culpæ respondet propria remissio. Probatur, quia potest remissio vnius separari ab altera, puta, si commississet tor culpam. Secundo sic, idem nō separatur ab eodem, & hoc vniuersaliter sumendo terminos: sed expulsiō culpæ, & acquisitiō gratiæ separantur ab invicē, ut patet ex eo, quod gratia datur innocētibus, angelis, & Adē in principio, & Deus potest de potentia absoluta parcere ab

que infusione gratiæ. Reliquas rationes Scoti atulimus superius de oppositione terminorum, scilicet gratiæ, & culpæ, & remissio culpæ absque gratia. Sed hæc parum etiam apparentiæ habent apud exercitatos, & discernentes, quod non est de rerum omnium identitate par ratio vtriusque, sed quædam sunt, quæ ita se habent, quod est vnum possit absolui ab altero, illud tantum alterum non potest absolui ab illo: & non solum non potest absolui, sed concurrunt in identitatem realem cum illo. Animal enim licet possit esse sine homine, homo tamen non potest esse sine animali. Ita quod oportet quod sit idem, quod animal: & albedo potest esse sine hoc, quod sit inuenta, inuentus tamen gradus albedinis non potest esse sine ea, & identificatur illi. Et quod ad propositum facit, illuminari potest absolui ab illius a tenebra, exire tamen a tenebris non potest absolui ab illuminari, vnde sicut illuminari absolute est mutatio ex non lumine ad lumen, illuminari autem tepet brosum est mutatio ex lumine priuatiue in lumen, & est una mutatio simplex de tenebra ad lumen inter duos tantum terminos, scilicet priuatiōem & formam: simplex namque negatio contraria ad priuatiōem eundem constituit terminum a quo: ita in proposito consecutio gratiæ, absolute loquendo, est mutatio de simplici negatione gratiæ ad gratiam, & potest absolui ab exitu a culpa, sed non e conuerso. Exire quippe a culpa impossibile est, nisi consequendo gratiam: ita quod est una mutatio exire a culpa, & consequi gratiam inter duos terminos, scilicet culpam quæ est priuatio contraria gratiæ, & gratiam. Nec sunt duo termini a quo negatio gratiæ, & priuatio gratiæ, sed priuatio contrahit negationem, & constituit unum terminum a quo.

Et per hoc patet quid dicendum sit ad questionem, qua queritur, utrum in infusione gratiæ, & remissione culpæ sit una simplex mutatio inter duos tantum terminos formaliter oppositos, vt præ declaratum fuit.

Et ad obiectionem primam Scoti dicitur, quod remissio culpæ non multiplicatur secundum per se terminum: quia ut dictum fuit omne peccatum conuenit cum alio in auersione, sed multitudine est in terminis per accidens, quod non inueniunt. Potest etiam dici, quod idem in quantum idem, inconuenit multiplicari, & non multiplicari, sed in quantum aliquo modo differens est a se ipso, potest multiplicari, & non multiplicari. Et sic est in proposito, quia exitus a culpa, in quantum est idem consecutioni gratiæ, scilicet in quantum est eadem mutatio secundum substantiam, non habet hoc quod multiplicatur, & non multiplicatur, sed in quantum est aliquo modo differens ab ea, ideo se ipsa ut identificatur illi. Differt enim in hoc, quod se tenet parte termini a quo, illa vero ex parte termini ad quem ut sic, potest multiplicari ex hac parte, & non multiplicari ex parte alia.

RESPONDEO. Dicendum, quod quatuor enumerantur, quæ requiruntur ad iustificationem impij, scilicet gratiæ infusio, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpæ, cuius ratio est: quia sicut dictum est, iustificatio est quidam motus, quo anima mouetur a Deo a statu culpæ in statum iustitiæ. In quolibet autem motu, quo aliquid ab altero mouetur, tria requiruntur. Primo quidem motio ipsius mouētis. Secundo, motus mobilis. Tertio, consummatio motus, siue peruentio ad finem. Ex parte igitur motionis diuine accipitur gratiæ infusio: ex parte vero liberi arbitrij moti accipiuntur duo motus ipsius, scilicet recessum a termino a quo & accessum ad terminum ad quem. Cōsummatio autem, siue peruentio ad terminum huiusmodi, importatur per

Art. 1. dicitur quærit.

que infusione gratiæ. Reliquas rationes Scoti atulimus superius de oppositione terminorum, scilicet gratiæ, & culpæ, & remissio culpæ absque gratia.

Sed hæc parum etiam apparentiæ habent apud exercitatos, & discernentes, quod non est de rerum omnium identitate par ratio vtriusque, sed quædam sunt, quæ ita se habent, quod est vnum possit absolui ab altero, illud tantum alterum non potest absolui ab illo: & non solum non potest absolui, sed concurrunt in identitatem realem cum illo. Animal enim licet possit esse sine homine, homo tamen non potest esse sine animali. Ita quod oportet quod sit idem, quod animal: & albedo potest esse sine hoc, quod sit inuenta, inuentus tamen gradus albedinis non potest esse sine ea, & identificatur illi. Et quod ad propositum facit, illuminari potest absolui ab illius a tenebra, exire tamen a tenebris non potest absolui ab illuminari, vnde sicut illuminari absolute est mutatio ex non lumine ad lumen, illuminari autem tepet brosum est mutatio ex lumine priuatiue in lumen, & est una mutatio simplex de tenebra ad lumen inter duos tantum terminos, scilicet priuatiōem & formam: simplex namque negatio contraria ad priuatiōem eundem constituit terminum a quo: ita in proposito consecutio gratiæ, absolute loquendo, est mutatio de simplici negatione gratiæ ad gratiam, & potest absolui ab exitu a culpa, sed non e conuerso. Exire quippe a culpa impossibile est, nisi consequendo gratiam: ita quod est una mutatio exire a culpa, & consequi gratiam inter duos terminos, scilicet culpam quæ est priuatio contraria gratiæ, & gratiam. Nec sunt duo termini a quo negatio gratiæ, & priuatio gratiæ, sed priuatio contrahit negationem, & constituit unum terminum a quo.

Et per hoc patet quid dicendum sit ad questionem, qua queritur, utrum in infusione gratiæ, & remissione culpæ sit una simplex mutatio inter duos tantum terminos formaliter oppositos, vt præ declaratum fuit.

Et ad obiectionem primam Scoti dicitur, quod remissio culpæ non multiplicatur secundum per se terminum: quia ut dictum fuit omne peccatum conuenit cum alio in auersione, sed multitudine est in terminis per accidens, quod non inueniunt. Potest etiam dici, quod idem in quantum idem, inconuenit multiplicari, & non multiplicari, sed in quantum aliquo modo differens est a se ipso, potest multiplicari, & non multiplicari. Et sic est in proposito, quia exitus a culpa, in quantum est idem consecutioni gratiæ, scilicet in quantum est eadem mutatio secundum substantiam, non habet hoc quod multiplicatur, & non multiplicatur, sed in quantum est aliquo modo differens ab ea, ideo se ipsa ut identificatur illi. Differt enim in hoc, quod se tenet parte termini a quo, illa vero ex parte termini ad quem ut sic, potest multiplicari ex hac parte, & non multiplicari ex parte alia.

Ad

Ad secundā dicitur, qd idem realiter, & conuertibiliter impossibile ē separari, sed quae sunt idē realiter, & nō conuertibiliter, possunt separari ex parte, quā nō est conuertibilitas, ut patet de animali, & homine, albedine, & albedine intensa, &c. & sic est in proposito, ut patet ex dictis.

Art. preced.

Vno modo, secundum ipsam substantiam actus, & sic idem sunt: eodē. n. actū Deus & largitur gratiam, & remittit culpā. Alio mō possunt cōsiderari ex parte obiectōrū, & sic differunt s̄m differentiam culpae quae tollitur, & gratiae quae infunditur. sicut etiam in rebus naturalibus generatio, & corruptio differunt, quāuis generatio vnius sit corruptio alterius.

Ad tertium dicendum, qd ista nō est cōnumera- tio secundā diuisionē generis in species, in qua oportet quod cōnumera- ta sint simul, sed secundum differentiam eorū quae requiruntur ad complexione alicuius, in qua quidē enumeratione aliquid potest esse prius, & aliquid posterius: quia principiorum, & partium rei cōpositae potest esse aliquid aliū prius.

ARTICVLVS VII.

Utrum iustificatio impij fiat in instanti, vel successiue.

Super Quaestione centesima decimater- tia articulum se- ptimum.

Infr. ar. 8. eo. Et q. di. 5. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 1. Et di. 27. q. 1. ar. 5. q. 3. Et veri. q. 26. ar. 3. ad 2. & q. 28. arti. 3. ad 10. & 16. & art. 9.

art. 3. 5. & 6. q. 13. ar. 1. p. p. q. 85. ar. 4.

q. 13. ar. 4.

In artic. 7. eiusdem quaestio. 113. nota duas radices ex philosophia, alteram vnde prouenit quod forma non fiat in instanti: alteram vnde prouenit, quod ages egeat tempore ad dis- sponendam materiā sufficienter pro forma. Et prima in duobus simul iunctis cō- sistit, scilicet in dis- positione subiecti, & indigentia tem- poris ad disponen- dum. Secunda autem in vno, scilicet in proportione resisten- tis indispōitionis ad virtutem agentis dis- sponētis. Et est ser- mo de forma perma- nente. De successiua nanq; nulla est qua- estio, quia implicat eā esse in instanti. Et quoniam haec radices causae propriae dicto- rum effectuum acce- piantur, ideo auctor utens posterioritica doctrina. Si affirma- tio est causa causarum concludit gratiā in- fundi in instanti.

In responsione ad secundum, aduerte quod non dicitur, qd ynico actu liberam arbitrium moueatur

remissionem culpa: in hoc enim F iustificatio consummatur.

Ad primum ergo dicendum, qd iustificatio impij dicitur esse ipsa remissio peccatorum secundum quod omnis motus accipit spe- cie a termino, tamen ad terminū cōsequendum multa alia requi- runtur, ut ex supradictis patet.

Ad secundum dicendum, qd gratiae infusio, & remissio culpae dupliciter considerari possunt.

Primum dicendum, qd iustificatio impij fit per gratiā Spiritus sancti iustificantis: sed Spiritus sanctus subito aduenit mē- tibus hominum, secundum illud Act. 2. Factus est repente de caelo sonus tanquā aduenien- tis spiritus vehementis: ubi dicitur *glos. quod nescit tarda mo- limina Spiritus sancti gratia. ergo iustificatio impij non est suc- cessiua, sed instantanea.

Respondendum dicendum, quod tota iustificatio impij originali- ter consistit in gratiae infusione. Per eam enim & liberum arbitrium mouetur, & culpa remittitur: gratiae autem infusio fit in instanti absque successione. Cuius ratio est, quia quod aliqua forma non subito imprimatur subiecto, cōtingit ex hoc quod subiectum non est dispositum, & agens indiget tempore ad hoc, quod subiectum disponat: & ideo videmus, quod statim cum materia est disposita per altera- tionem precedentem, forma substantialis acquiritur materię: & eadem ratione quia diaphana- tum est secundum se dispositum ad lumen recipiendum, subito il- luminatur a corpore lucido in actu. *Dicitur est autem supra, quod Deus ad hoc quod gratiā infundat anime, nō requirit ali- quam dispositionē, nisi quā ipse facit. Facit autē huiusmodi dispo- sitionē sufficientē ad susceptio- nem gratiae quandoq; quidem subito, quāuis autem paulatim & successiue, ut supra dicitur. Quod enim agens naturale non sponere materiam, contingit ex hoc, quod in materia virtutem agentis: & propter hoc videmus, quāto uirtus agentis fuerit fortior, magis

Ad septimum sic procedi- tur. Videtur, quod iustifica- tio impij nō fiat in instanti, sed successiue. Quia ut dictū est, ad iustificationē impij requiritur motus liberi arbitrij: actus autem liberi arb. est eligere, qui praexi- git deliberationem consilij, ut dictum est. Cum igitur delibera- tio discursum quēdam importet, qui successione quādā habet, vñ qd iustificatio impij sit successiua.

Primum. Motus liberi arb. non est absque actuali cōsideratione: sed impossibile est simul multa intel- ligere in actu, ut in primo dictū est. cū igitur ad iustificationē im- pij requiratur motus liberi arb. id- uersa, scilicet in Deū, & in pecca- tum, videtur quod iustificatio im- pij non possit esse in instanti.

Primum. Forma quae suscipit magis & minus, successiue recipitur in subiecto, sicut patet de albedi- ne & nigredine: sed gratia suscipit magis & minus, ut supra dictum est. ergo non recipitur subito in subiecto. Cum igitur ad iustifica- tionē impij requiratur gratiae in- fusio, videtur qd iustificatio im- pij non possit esse in instanti.

Primum. Motus liberi arb. qui ad iustificationem impij concurrat, est meritorius, & ita oportet qd procedat a gratia, sine qua nullū

est meritum, ut infra dicitur: sed prius est aliquid cōsequi for- mam, quā secundum formam operari. ergo prius infundit gra- tia, & postea liberum arbitrium mouetur in Deum, & in dete- stationem peccati. non ergo iu- stificatio est tota simul.

Primum. Si gratia infundatur ani- mae, oportet dare aliquod in- stans, in quo primo animae in- sistit. Similiter si culpa remittit, oportet ultimum instans dare, in quo homo culpae subiaceat: sed non potest esse idem instans, quia sic opposita simul inestent eidem. ergo oportet esse duo instantia sibi succedentia, inter quae, sicut Philo. in 6. Phys. oportet esse re- pus medium. non ergo iustifica- tio fit tota simul, sed successiue.

Secundo. Contra est, quod iu- stificatio impij fit per gratiā Spi- ritus sancti iustificantis: sed Spi- ritus sanctus subito aduenit mē- tibus hominum, secundum illud Act. 2. Factus est repente de caelo sonus tanquā aduenien- tis spiritus vehementis: ubi dicitur *glos. quod nescit tarda mo- limina Spiritus sancti gratia. ergo iustificatio impij non est suc- cessiua, sed instantanea.

Respondendum dicendum, quod tota iustificatio impij originali- ter consistit in gratiae infusione. Per eam enim & liberum arbitrium mouetur, & culpa remittitur: gratiae autem infusio fit in instanti absque successione. Cuius ratio est, quia quod aliqua forma non subito imprimatur subiecto, cōtingit ex hoc quod subiectum non est dispositum, & agens indiget tempore ad hoc, quod subiectum disponat: & ideo videmus, quod statim cum materia est disposita per altera- tionem precedentem, forma substantialis acquiritur materię: & eadem ratione quia diaphana- tum est secundum se dispositum ad lumen recipiendum, subito il- luminatur a corpore lucido in actu. *Dicitur est autem supra, quod Deus ad hoc quod gratiā infundat anime, nō requirit ali- quam dispositionē, nisi quā ipse facit. Facit autē huiusmodi dispo- sitionē sufficientē ad susceptio- nem gratiae quandoq; quidem subito, quāuis autem paulatim & successiue, ut supra dicitur. Quod enim agens naturale non sponere materiam, contingit ex hoc, quod in materia virtutem agentis: & propter hoc videmus, quāto uirtus agentis fuerit fortior, magis

teria eius disponit. Cū igitur virtus diuina sit infi-

Ad PRIMVM ergo dicendum, q̄ motus liberi

Ad SECUNDVM dicendum, q̄ sicut in primo dictū

Ad TERTIVM dicendum, q̄ non est rō quare

Ad QVARTVM dicendum, q̄ in eodem instāti in

Ad QVINTVM dicendum, q̄ successio duorum m

Ad QVINTVM dicendum, q̄ successio duorum m

Ad QVINTVM dicendum, q̄ successio duorum m

Ad QVINTVM dicendum, q̄ successio duorum m

A tum. intelligit cum cōtinuo & tempore secundū

ARTICVLVS VIII.

AD OCTAVVM sic proceditur.

¶ 2 Præter. Dispositio præcedit naturaliter

¶ 3 Præter. Peccatum impedit animā ne libere

RESPON. Dicendum, q̄ prædicta quatuor

¶ 1 Præter. Dispositio præcedit naturaliter

¶ 2 Præter. Dispositio præcedit naturaliter

¶ 3 Præter. Peccatum impedit animā ne libere

¶ 4 Præter. Peccatum impedit animā ne libere

¶ 5 Præter. Peccatum impedit animā ne libere

p. p. q. 85. art. 1. & 2.

4. dist. q. 1. ar. 4. q. 1. & q. 2. ar. 5. q. 1. ad 2. & uer. q. 28. ar. 7.

art. præced.

art. præced.

ar. 6. huius q.

tuam parcendo maxime & miserando manifestas. & August. dicit exponens illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, quod maius opus est, ut ex impio iustus fiat, quam creare coelum & terram.

RESPON. Dicendum, quod opus aliquod potest dici magnum dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & sic maximum opus est creationis, in quo ex nihilo fit aliquid. Alio modo potest dici opus magnum propter magnitudinem eius quod fit, & secundum hoc maius opus est iustificatio impij, quae terminatur ad bonum aeternum diuinae participationis, quam creatio coeli & terrae, quae terminatur ad bonum naturae mutabilis: & ideo Augustinus cum dixisset, quod maius est quod ex impio fiat iustus, quam creare coelum & terram, subiungit: Coelum enim & terra transibit, praedestinatorum autem salus & iustificatio permanebit. Sed sciendum est, quod aliquid magnum dicitur dupliciter. Vno modo secundum quantitatem absolutam, & hoc modo donum gloriae est maius, quam donum gratiae iustificantis impium: & secundum hoc glorificatio iustorum est maius opus, quam iustificatio impij. Alio modo, dicitur aliquid magnum quoditate proportionis, sicut dicitur moyses paruos, & milium magnum: & hoc modo donum gratiae impium iustificantis est maius quam donum gloriae beatificantis iustis, quia plus excedit donum gratiae dignitatem impij, qui erat dignus pena, quam donum gloriae dignitatem iusti, qui ex hoc ipso, quod est iustificatus, est dignus gloria. & ideo Augustinus dicit ibidem: Iudicet qui potest, utrum maius sit iustos angelos creare, quam impios iustificare: certe si aequalis est utrunque potentia, hoc maioris est misericordiae. Et per hoc patet responsio ad primum.

AD SECUNDUM dicendum, quod bonum uniuersum est maius quam bonum particulare unius, si accipiatur utrunque in eodem genere: sed bonum gratiae unius maius est quam bonum naturae totius uniuersi.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit ex parte modi agendi, secundum quem creatio est maximum opus Dei.

ARTICVLVS X.
Vtrum iustificatio impij sit opus miraculosum.

AD DECEMVM sic proceditur. Videtur quod iustificatio impij sit opus miraculosum. Opera enim miraculosa sunt maiora non miraculosis: sed iustificatio impij est maius opus, quam alia opera miraculosa, ut patet per Augustinum in autoritate inducta. ergo iustificatio impij est opus miraculosum.

Præter. Mortis uoluntatis ita est in anima, sicut inclinatio naturalis in rebus naturalibus: sed quando Deus aliquid operatur in rebus naturalibus contra inclinationem naturae, est opus miraculosum, sicut cum illuminat caecum, uel suscitatur mortuum: uoluntas autem impij tendit in malum, cum igitur Deus iustificando hominem, moueat eum in bonum, uideatur quod iustificatio impij sit miraculosa.

Præter. Sicut sapientia est donum Dei, ita & iustitia: sed miraculosum est, quod aliquis subito sine studio sapientiam assequatur a Deo. ergo miraculosum est, quod aliquis impius iustificetur a Deo.

SED CONTRA. Opera miraculosa sunt supra potentiam naturalem: sed iustificatio impij non est supra potentiam naturalem. dicit enim Augustinus in libro de praedest. sanctorum, quod posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturae est hominum: habere autem fidem quae admodum habet charitatem, gratia est fidelium. ergo iustificatio impij non est miraculosa.

RESPON. Dicendum, quod in operibus miraculosis tria consueuerunt inueniri, quorum unum est ex parte potentiae agentis: quia sola diuina uirtute fieri possunt, & ideo sunt simpliciter miracula, quasi habentia causam occultam, ut in primo dictum est: & secundum hoc miracula iustificationis impij quae creatio mundi, & uniuersaliter omne opus, quae a solo Deo fieri potest, miraculosum dici potest. Secundo in quibusdam miraculosis operibus inuenitur, quod forma inducta est supra naturalem potentiam talis materiae: sicut in suscitatio mortui uita est supra naturalem potentiam talis corporis: & quantum ad hoc, iustificatio impij non est miraculosa: quia naturaliter anima est gratiae capax. eo enim ipso, quod facta est ad imaginem Dei, capax est Dei per gratiam, ut Augustinus dicit. Tertio modo in operibus miraculosis inuenitur aliquid praeter solitum & consuetum ordinem causandi effectum: sicut cum aliquis infirmus sanitatem perfectam assequitur subito praeter solitum cursum sanationis, quae sita natura, uel arte: & quantum ad hoc, iustificatio impij quae est miraculosa, & quae non est. Est enim iste communis & consuetus cursus iustificationis, & consuetus cursus iustificationis a Deo mouente interius animam, homo conuertatur ad Deum, primo quod conuersione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deueniat: quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Augustinus dicit. Quandoque uero tam uehementer Deus animam mouet, ut statim quaedam perfectione iustitiae assequatur, sicut fuit in conuersione Pauli, adhibita est exterior miraculosa prostratione: & ideo conuersione Pauli tanquam miraculosa in ecclesia commemoratur celebriter.

AD PRIMUM ergo dicendum, & non propinquam modo magis uita est in potentia naturali talis corporis, quam gratia in potentia naturali animae impiae, quia illud potest per multas transmutationes reduci in uitam ab agente naturali, gratia uero non.

Tertium est in responsione ad secundum, circa illud, quod non est simile de illuminatione caeci, & iustificatione impij: quoniam expresse auctor in 3. contra Gentes. 167. dicit, quod iustificatio impij est supra id, quod ordo rerum exigit, & ideo sicut Deus non oes caecos illuminat, ita non impios iustificat. Hic autem argumentum secundo quod hoc tangit, uult secundum ordinem rerum ipsam iustificationem fieri, & propterea non esse miraculum: aut ergo hic, aut ibi a uero declinat.

Ad euentiam horum sciendum est, quod cum commune sit omni formae non habere materiam ex qua constat, cum de potentia naturali ad formam quomodo est, non nisi de materia in qua, est sermo. Verum huiusmodi materia in qua, dupliciter potest se ad formam habere: nam quandoque est non solum in qua fit & est forma, sed est materia ex qua educitur forma, & tunc est potentia naturalis ad formam, uel potest ex sua potentia educendam. Quandoque autem est solum materia in qua fit & est, non autem ex qua educitur. Et hoc adhuc contingit dupliciter, uno modo sic, quod licet forma non educatur de potentia materiae, dispositio tamen propria ad formam educitur de potentia materiae per naturalem agentem, & tunc est etiam potentia naturalis ad formam: & hoc modo est in corpore organico potentia naturalis ad animam intellectiuam. Alio modo sic, quod propria dispositio educatur de potentia subiecti, sed non potens naturale claudendo sub naturali agente totum ordinem naturae. Et tunc est potentia quodammodo naturalis, & quodammodo non naturalis.

ca. 5. non potest al. 10.7

P. P. q. 95. art. 7. & 8. & q. 110. ar. 4.

Loco citato in argu. Sed contra.

Trac. 1. f. ep. 10. ante me. tom. 9.

D. 98.

Sicut Qualis 113. articulum de ciuibus.

Nar. 10. eiusdem quæst. dubi in triplici occurrit. Primum est circa illud, Anima naturaliter est capax gratiae: uideatur. n. quod secundum praesentem doctrinam in animis sit potentia naturalis ad gratiam, ac per hoc ad fidem, & alia huiusmodi, cuius oppositum in prima parte diximus contra Scotum.

Secundum est circa illud, quod gratia non est super naturalem potentiam impij, sicut uita supra potentiam in corpore mortuo. Sicut enim in corpore mortuo est potentia remota ad uitam, & non propinquam, ita in anima impia est potentia remota ad gratiam.

aturalis: quoniam ex eo qd etiam propria dispositio ad formā excedit facultatē naturalis motui talis potētiē, sequitur qd potētia ad talem formam sit supra potētiā naturalem illius: ex eo autem quod illa dispositio educibilis est de potētia propria: quādam naturalitatem habet. Et hoc modo potētia animæ ad

gratiam est quōdammodo naturalis, pro quāto actus liberi arbitrii, quo præparatur ad gratiam, educitur de potētia naturali lib. arb. Est autem super naturalis, p quāto actus ille ut dispositio ad gratiam, a sola gratia Dei motione esse potest. Et forma ipsa, s. gratia supremi ordinis est super totum naturæ ordinem, ut in præcedenti art. ad secundū habes. Et quia medium nunc hoc, nunc illud idēit extrinsecū, ideo potētia animæ ad gratiam quādoque naturalis, quādoque nō naturalis, sed obedientialis, aut supernaturalis vocat simpliciter autem nō est naturalis, quoniam ad res supremi ordinis est: sed deficit a rōne miraculi iustificatio, propter illud naturalitatis, quod est in anima, præcipue a theologo considerata, qui quoniam Deo ab initio instituit creaturā rationalem ad hunc supremum ordinem eleuandam per sua et opera, ideo ut naturale hoc accipit, qd non acciperet, si Deo solum naturalem ordinem rerum creasset, ac instituisset. Et per hoc patet responsio ad primum dubium.

¶ Ad secundum dicitur, qd inter mortuū, seu cæcū & impiū, hoc interest, quod in impio est velut potētia occupata sub altero contrario, sicut potens calefieri actu frigidi existens: in mortuo autem, aut cæco non est potētia sub altero contrario, sed omnino non est potētia: quia de priuatione ad habitū non est regressus, nisi per resolutionem ad primum. Vnde obiectio nihil obstat, quia de potētia propinqua est sermo, quāuis occupata, nō de potētia remota per resolutionem ad ultimū.

¶ Ad tertium demū dubium dicitur, qd duplex ordo est hic considerandus. s. ordo meritorum nostrorum secundum iustitiam, & ordo causandi. Si attendimus ad ordinem iustitiæ, sic præter rerum ordinē fit iustificatio impij, in tantū ut in præcedenti art. dictum sit, qd plus excedit donum græ proportionaliter impij, qd donum glorię iustum: & iuxta hunc ordinem author loquitur in libro contra Gent. in loco allegato. Si autem consideretur ordo causandi iustificationem ipsam, sic ut in litera dicitur, quādoque fit secundum consuetum cursum causandi ipsam, quādoque supra ipsam: & iuxta hunc ordinem locutus est hic author. Et quia ratio miraculi attendit iuxta superexcessum ordinis causandi, & non iuxta superexcessum ordinis iustitię tantū, ideo hic negatur esse miraculum iustificationem impij, quod tamen conceditur de illuminatione cæci, quia ordo causandi ibi mutatur.

¶ Ad tertium dicitur, qd sapientiam & scientiam homo natus est acquirere a Deo per proprium ingenium & studiū: & ideo quando præter hūc modum homo sapiens, uel sciens efficitur, est miraculosum: sed gratiam iustificantem nō est homo natus acquirere per suam operationem, sed Deo operante: unde non est simile.

¶ Ad tertium dicitur, qd sapientiam & scientiam homo natus est acquirere a Deo per proprium ingenium & studiū: & ideo quando præter hūc modum homo sapiens, uel sciens efficitur, est miraculosum: sed gratiam iustificantem nō est homo natus acquirere per suam operationem, sed Deo operante: unde non est simile.

QVAESTIO CXIII.

De merito, quod est effectus gratiæ cooperantis, in detem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de merito, quod est effectus græ cooperantis.

¶ Et circa hoc quærunť decē.

¶ Primo, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Secundo, vtrum aliquis sine gratia possit mereri vitam æternam.

¶ Tertio, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Quarto, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Quinto, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Sexto, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Septimo, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Octauo, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Nono, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Decimo, vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

Super Quæstionis 114. Articulum primum

¶ In primis art. q. 114. & vltimæ a dicitur tres...

¶ Tertio, vtrum aliquis per gratiam possit mereri vitam æternam ex condigno.

¶ Quarto, vtrum gratia sit principium merendi mediante charitate principaliter.

¶ Quinto, vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam.

¶ Sexto, vtrum homo possit sibi mereri alij.

¶ Septimo, vtrum possit sibi aliquid mereri reparationem post lapsum.

¶ Octauo, vtrum possit sibi aliquid mereri augmentum gratiæ, vel charitatis.

¶ Nono, vtrum possit sibi mereri finale perseverantiam.

¶ Decimo, vtrum bona temporalia cadant sub merito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Ad primum sic proceditur. Videtur quod homo non possit aliquid mereri a Deo. Nullus enim videtur mercedē mereri ex hoc, qd reddat alteri quod debet: sed p omnia bona que faciunt, nō possumus sufficere recompenfare Deo quod debemus, quin semp amplius debeamus, ut etiam Philosoph. dicit in 8. Eth. vnde & Luc. 17. dicitur, Cū oia que præcepta sunt feceritis, dicite, serui inutiles sumus, qd debuimus facere, fecimus. ergo hō nō pot aliquid mereri a Deo.

¶ 2. Præ. Ex eo quod aliq sibi proficit, nihil uidet mereri apud eū cui nihil proficit: sed homo bene operando sibi proficit, vel alteri homini, non autē Deo. dicitur enim Iob 35. Si iuste egeris,

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

¶ 3. Præ. Ex eo quod aliq sibi proficit, nihil uidet mereri apud eū cui nihil proficit: sed homo bene operando sibi proficit, vel alteri homini, non autē Deo. dicitur enim Iob 35. Si iuste egeris,

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.

bitio autem meriti, & redditiō mercedis, actus ad secundum æqualitatem rei ad rem. sicut meriti ad meritum, & conuersio: ideo ad rationem meriti ex gratia ratio uis non sufficit. plus nanque ad rationem meriti ex iustitia & debiti ratio sine libero arbitrio inuenitur in rebus, que est aquilæ nature, ut habeat rostrum: hominis manus, & grauidus & leuibus, ut sint in locis sexui ut iungatur masculo, &c. & hæc sunt debita ad rationem meriti exiguntur noluntarij: nullus autem meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis partibus dentibus. Et quoniam iustum inter duos est, & aduersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione tantum & ordinis ad alterum integrari dicitur in litera. arb. inuentum concluditur. Et quoniam in spe ad Deo quo modo est, & redditor meriti est, & debitor alicuius debitor est, & Deus nulli pot esse debitor.